

En el aniversario de su muerte

La manipulación de los textos de Carles Salvador

Per **CARLES RECIO**

A lo llarc dels ultims anys, s'ha anat teixint al voltant de la personalitat de don Carles Salvador una màixcara tenebrenca que intenta donar una imatge de lo que fon este escritor valencià; amagant la realitat mes evident.

El set de juliol es complix l'aniversari de la mort d'est intelectual (soçoida en mil noucents cinquantafinc) i pot servir-nos de motiu per a tractar de fer arribar un poc de claretat sobre sa interessant personalitat.

Pero assitim en l'actualitat al coromull del desconcert; i resulta que el gran valencianiste que fon don Carles Salvador s'intenta fer vore com un campió del pancatalanisme, aplegant a fundar uns cursos de Llengua Catalana baix el seu nom.

Per a coneixer la veritat de l'assunt, senzillament hem de buscar lo que dia Carles Salvador i comparar-lo en lo que ara diuen que dia. Si no res ha segút trastocàt, estarem conformes; pero si no es aixina haurem d'afirmar que els pancatalanistes actuals estan caiguent en eixa arma seua tan peculiar que es l'engany.

Anem a un eixemple:

«Barbaflorida professor» es un relàt en llengua valenciana que edità don Carles Salvador l'any trenta en la colecció «Nostra Novela»; fa molt poc ha segút reeditat de que ha segút «actualitzat» ortogràficament.

Una actualisació es canviar accents i alguna atra cosa accesòria, pero quan arriben a canviar-se paraules i expressions, no es una «actualisació», sinó una «traducció». Per tant, lo que han fet en don Carles Salvador ha segút traduir-lo del valencià en que ell va escriure al català que ells ara escriuen.

La llista de paraules tergiversades es gran, pero anem a donar unes proves:

A on dia: «vulgo»; ara diu «vulus».

A on dia «assunt»; ara diu «assumpte».

A on dia «perfomansa»; ara diu «performance».

A on dia «necetats»; ara diu «ximpleries».

A on dia «eixes»; ara diu «aqueixes».

A on dia «millonades»; ara diu «milionades».

A on dia «dos»; ara diu «dues».

A on dia «llunt»; ara diu «lluny».

A on dia «individuos»; ara diu «individus».

A on dia «tindre»; ara diu «tenir».

A on dia «abres»; ara diu «arbres».

A on dia «persegueix»; ara diu «persegueix».

A on dia «agé»; ara diu «alié».

A on dia «servici»; ara diu «servei».

A on dia «sixanta»; ara diu «seixanta».

A on dia «mijos»; ara diu «mitjants».

A on dia «dumenge»; ara diu «diumenge».

A on dia «antòix»; ara diu «antull».

A on dia «capricho»; ara diu «caprici».

A on dia «vore»; ara diu «veure».

A on dia «assenteu-vos»; ara diu «seieu-vos».

A on dia «eixemple»; ara diu «exemple».

A on dia «baix»; ara diu «sota».

A on dia «atres»; ara diu «altres».

A on dia «yo»; ara diu «jo».

A on dia «ya»; ara diu «ja».

A on dia «cono»; ara diu «con».

A on dia «rellonge»; ara diu «rellotge».

A on dia «jugueu»; ara diu «jutgeu».

A on dia «lo asombrós»; ara diu «allò sorprenent»...

I conteu també les supressions d'eles normals per eles geminades; la de la lletra «Ch» per «tx»; els canvis de verps, etcètera... Es faria tan llarc que no hi hauria espai casi en un diari sancér...

El geniàl autor de la «Normalisació» (que yo dic «traducció») ha segút don Francésc Ferrér Pastor, a qui la familia de don Carles Salvador deuria demanar contes. Eixa publicació es un atentat contra la memòria de l'escriptor valencià, ya que es destruíx la llengua valenciana en que fon escrit unflant-la de catalanimes.

No val la pena extendre's mes. Ací s'ha vist lo que dia Carles Salvador, i lo que diuen que dia. No correspòn a la realitat, està clar.

De la de en

VA ción. mort. Albut segú cejal cias algúr ción. tuaci conta nes a otros La tamb listas ciero bras prec cuále están dad

Inc en

VA ción.) decla pal d Barra carr Valer hectá ción briga paisa

S PI Ad de

Clor Nue le c te

Cartas al Director

“¿Qui manipula, senyor Recio?”

«Señor Director de LAS PROVINCIAS:

N'hi ha persones que arriben a creure que xafen fort en una matèria i en quan exposen coneixements de la mateixa —naturalment sense base— claven la pata, és a dir evidencien la seua ignorància. I aquest és el cas del senyor Carles Recio. Els seus coneixements no donen per a més. Es un llec. Busque, senyor Recio, sinònims a llec en matèria cultural i ne trobarà, tants que li sorprendran pel su realisme i que no m'atreveixc a reproduir.

Valent-se d'un text de l'any 1930 —abans de les normes de Castelló— s'enlobix contra mi i contra el mateix Carles Salvador a qui pretén exalçar per a enganjar a la gent. Sí, efectivament Carles Salvador era un gran valencianista. Però no de la classe del senyor Carles Recio, destructor de l'obra ben feta, enemic d'allò que olga a valencià treballat, curat amorosament, refet després de segles de destrucció. Vol beure en les aigües infectes del riu Túria al seu pas per Natzaret, en compte de buscar qualitats en el seu naixement a la serrallada ibèrica, a la mola de Sant Joan.

Carles Salvador fou un home de consciència valencianista, que sabia quina cosa havia de fer en cada moment. Aleshores, el 1930, ja treballava per la nostra dignificació, la d'una normativa escrita i fou corresponsal de mossén Alcover i de Pompeu Fabra.

En la lluita entre els dos personatges prengué partit al final per aquell que oferia una major qualitat científica, i, naturalment, s'inclinà per Pompeu Fabra. Si «Barbaflorida professor» fou publicat en «Nostra novel.la» amb castellanismes evidents no fou seua la culpa sinó dels editors de la col.lecció que canviaven paraules en des ús a la capital per altres que eren vives a Benassal o als pobles, els quals pobles han estat font de claredat i no depòsit d'immundícies lingüístiques, com les de les fonts dels saberuts de la classe capitalina.

Els passos endavant de Carles Salvador eren possibilistes, mai no uns mmpassos que poguessen ésser impeditos pels Atil.les d'aleshores. Si visqués ara —per a mi encara és totalment viu en el record i en l'amistat— refusaria les vostres lloances per falses, per destructores de la seua obra i per antivalencianes. Vosaltres ara li diríeu pancatalanista, com diguéreu també pancatalanista a Manuel Sanchis Guarner, dos grans valencianistes de tota la vida, maltractats pels enemics i pels qui, possiblement enganyats, han estat executors de sentències inquisitorials dictades per a continuar la desfeta d'Almansa.

I ara un aclariment. Jo no he estat «traductor», Déu en lliure, de Barbaflorida. Si de cas corrector amb l'amorositat de refer el que s'havia desfet. Entraria en

detalls del perquè de les correccions que Carles Salvador faria seues i que la família dona per bones, no ho oblide senyor Carles Recio, però no m'agraden les «necetats» perquè el poble diu «simpleries» o «ximpleries». I en quan al «antojo» castellà l'he pres d'ull i no em plau donar-li carta de naturalesa perquè és la forma «antoi» un vocable rebordonit. I anem a veure-ho —veure ho diuen a Rafelcofer—. «Antojo» o «antull» va del llatí ante oculos que vol dir davant els ulls. D'on pretén senyor Recio que «ojo» el traduesca per «oix», que en bon valencià equival al «náuseas» castellà? De la mateixa manera a les ulleres, «anteojos» en castellà hauríem d'anomenar-les «anteoixos» en valencià. O no?

Però és més, per tal que se n'adone de l'arrelament de la paraula una cita o com diria Sant Vicent Ferrer «Vols-ne auctoritat». Comprove-la en l'espill de Jaume Roig, no gens suspecte de catalanisme.

*Car totes van
amb grans antulls*

*per sos antulls
no els plau oir*

*bones o males
si malaltisses
antulladisses
si massa traguen
i s'embriaguen*

«No val la pena estendre's mes», és frase seua. Però si cal dir i recomanar-li com a final que traballe en l'escola —no en l'escola patoisant— perquè, senyor Carles Recio, no esteu per a donar lliçons, esteu per a rebre-les —ho diuen a la Marina— i no oblide, amic, que escola ens ve, a través del llatí, del grec i que vol dir estudi. Si tots estudiaren i ho aprofitaren com cal, una altra cosa seria perquè com deia el meu mestre de primària

*Qui bé estudia, bé sap
i, si no, es torna escarabat*

o també

Estudia, que el Papa es fa vell

el que vol dir que si vols ser Papa posa-t'ho en el cap, com és natural estudiant, adquirint les degudes condicions intel.lectuals per a accedir al càrrec. I vós encara no teniu capacitat d'ensenyant, ni possibilitats per a pontificar.

FRANCESC FERRER PASTOR»

pac
No
hac
ha
ese
dió
gra
abr
nic
nu
cre
Cor
tir
na
tán
a to
pos
der
del
ner
ción
de
mer
mie
vol
ya
reci
sica
nos
tral
pad
noz
año
poc
yo j
vid
una
en
Val
firm
eno
nos
flad
mo
tro
tec
len
pue
los
hisi
gión
es,
sino
A
dad
dar
libr
que
bre
Jua
la i
llar
cón
E
la r
de
loca
junt
esto
qué
hay
un
32
ton
cia
tra
ban
exis
plaz
tonc

Contestant a Ferrer Pastor

Llig en LAS PROVINCIAS del dimarts vintiset de juliol, una vehement carta de don Francesc Ferrer Pastor, conegut en tot l'univers per l'afició seua d'elaborar lo que ell nomena «diccionaris», i a mes «en la nostra llengua». Tot es a causa d'un articul meu en el qual quedava al descobert mijant trenta exemples trets a l'asar, la manipulació patida per un text de Carles Salvador en l'any trenta fins sa reedició «actualitzada». D'estes trenta expressions, únicament intenta justificar-ne tres: «ximpleria», «veure» i «antull», i lo que ya es massa, manipulant també lo escrit per Jaume Roig, ya que este gran escriptor classic valencià escrivia «entull», i no «antull», com el senyor Ferrer transcriu. Lo que ya es calla es que el vocable «antoix» el replega el diccionari d'Escrig, que no porta «antull», i el «Vocabulari del pare Fullana», que també rebuja «antull» i fins el Diccionari Català-Valencià-Balear registra «antoix», encara que tractart-lo de castellanisme,

pero senyalant sa exclusiva utilització en terres valencianes. Lo que ocorre es que el senyor Ferrer es preocupa tant per l'orige de la paraula, que s'oblida de la paraula per si mateixa i li otorga el significat que a ell se li passa pel cap i no el que en realitat te, como sol fer en els seus mentats diccionaris. «Antoix» no es lo que està davant de l'ull, sino un desig caprichos, seguint eixa teoria, podríem dividir moltes paraules en dos parts i fer-les significar per dos coses, quan en realitat signifiquen una solament. Resumint, no te sentit fer paraules compostes de lo que son paraules simples.

De totes les maneres, concretant, lo que Carles Salvador publica l'any trenta, no es pot canviar tan graciosament como ho fa el senyor Ferrer, inventant-se l'excusa de que en Valencia adulteraven els texts de l'escriptor, ya que es una cosa que no es pot provar mentres no es tinguen els originals. Lo publicat per Carles Salvador es lo que val, lo legal... sobre

tot per a la llengua valenciana, ya que allí queda reflectida en gran netedat, cosa que no conve als actuals pancatalanistes, que per esta rao busquen embolicar-lo. Per exemple, en la cita que el senyor Ferrer fa de Jaume Roig, apareix el castellanisme «traquen», del verb «tragar»; pero ningú te dret a substituir-lo per «engolir», per moltes ganes de «refer» que tinga. Això es lo fet en Carles Salvador, puix els pancatalanistes, a l'hora de defendre els seus interessos han demostrat no tindre cap classe d'escrupuls, destruint tot allo que signifiquen valencianitat.

A don Francesc Ferrer li ha tocat en el repartiment la tasca de destrucció de la llengua, mijant els seus lamentables diccionaris que evidencien la seua ignorancia en qüestions llingüístiques. En estos llibrets s'alteren les significacions de les paraules, atres s'inventen, i atres barbaritats inenarrables en tan curt espai, cal llegir-lo per a sorprendre's. Per a

mostra... quatre exemples de les primeres planes, pero contant a dos o tres, o fins sis aberracions per pagina, en unes mil cent pagines; feu els contes si voleu.

Abadejo: ¿Es «bacallà lo que diu el poble valencia»?

Abalanzar: ¿Es «afinar»? Em pareix poc afinada esta resposta.

Acémila: Lo correcte seria «burrro» i miren lo que diu el senyor Ferrer, res manco que «atzembla» i «haveria».

Acogotar: Podria ser «esglayar» o «assustar» pero ell no diu ninguna d'estes accepcions, sino que s'inventa «matar».

Acunyar: ¿Es «batre»?

«No val la pena estendre's mes...»

M'imagine com ha naixcut este desgraciat diccionari, copiant paraules d'ací i d'allà, pero en una desconexió total de la realitat viva de la llengua parlada en Valencia.

CARLES RECIO

Carles Salvador: De «Barbaflorida, professor», a l'«Himne a Benassal»

EL DIA set de Juliol LAS PROVINCIAS publicà un article titolat «En el aniversari de su muerte. La manipulació de los textos de Carles Salvador» i firmat per Carles Recio. Efectivament, aquell dia se complien els vint-i-set anys de la mort del meu pare. Posant-me d'acord amb el senyor Recio i repetint les seues paraules que «per a conèixer la veritat de l'asunt senzillament hem de buscar lo que dia Carles Salvador i comparar-lo en lo que ara diuen que dia». Es refereix a si hi ha o no hi ha «maixcara tenebrenca voltant la personalitat de don Carles Salvador que intenta donar una imatge de lo que fon este escritor valencià amagant la realitat més evident».

Afirma que Carles Salvador fou un «gran valencianiste», estic d'acord, i que ara «s'intenta fer vore com un campió del pancatalanisme». Per a aplegar a un aclariment se basa com està escrita la novel·la «Barbaflorida, professor» en la seua primera edició de 1930 i com està escrita la segona edició de 1981. He comprovat la llista de paraules que se comparen en aquest article, l'ús de «y» per «j»; l'ús de la «ch»; i no sols en una i altra edició, també en l'original i em plau comparar les primeres trenta-tres línies de la primera edició corresponents a trenta-quatre de la segona, que en parla del deixeble.

1.ª edició: «si involuntariament alguna idea se trapava amb ell». 2.ª edició «es trapava»; original, «es topava».

1.ª «forsa»; 2.ª «força»; original «força».

1.ª «intellectuals»; 2.ª «intel.lectuals»; original «intel.lectuals».

1.ª «a vore'l»; 2.ª «a veure'l»; original «a vore'l».

1.ª «cuestions»; 2.ª «qüestions»; original «qüestions».

1.ª «fon»; 2.ª «fou»; original «fón».

1.ª «Desde un»; 2.ª «Des d'un»; original «des d'un».

1.ª «ma»; 2.ª «mà»; original «mà».

1.ª «-Ni pel nom ni per les traces vos recorde; pero assenteu-vos»; 2.ª «-Ni pel nom mi per les traces vos recorde; però seieu-vos»; original «-Ni pel nom ni per les traces us recorde; però seieu».

No he trobat en aquest espai cap anormalitat en l'ús de l'apòstrof ni eles germinades que no s'adaptaven al original.

El senyor Recio protesta per la desaparició en l'edició de 1981 de les consonants «y» i «ch». Carles Salvador no feia ús d'aquestes lletres en 1930 perquè ja no en feia en 1918 i són molts els llibres i treballs publicats abans de l'any 30 on se pot comprovar. En tota l'obra trobe dotze paraules escrites amb «ch», més quatre paraules que es repeteixen de les anteriors, més en la pàgina 14 «relonche» que comprova es errata ja que apareix varies vegades abans i després de la pàgina 14 escrita amb «g». Si l'autor tingués per costum escriure amb «ch» el número de paraules escrites amb aquesta consonant seria gran. Deuriem analitzar, també, les correctes. Fent novament comparacions veiem:

1.ª edició «marcharen»; 2.ª «marxaren»; original «marxaren».

1.ª «per un fútil capricho d' enamorada»; 2.ª «per un fútil caprici d'enamorada»; original «per un fútil caprici d'enamorada».

Quan a l'ús de la «y» veiem al principi «jo» i després queda en «yo». Tal vegada Carles Salvador ja hi va demanar competes a l'editor de Nostra Novela per traductor. Editorial Prometeo hagués d'haver fet l'edició segons l'original de l'autor, però la «traducció» de Francesc Ferrer Pastor coincideix amb Carles Salvador segons les meues observacions anteriors.

En el cas de «fon», «fou» i «fón» el Mestre Carles Salvador en la seua Gramàtica Valenciana i en la flexió del verb ésser (o ser) en la tercera persona del singular del pretèrit perfet diu: fou, fón; per tant les dos formes són admittides. També admeteix veure (o vore).

Vostè diu, senyor Recio, hi ha paraules tergiversades en la segona edició. També hi ha en la primera. Quan va fer-se el camvi?. Qui el va fer?. Tots coneixem l'estil idiomàtic d'aquelles publicacions dels anys trenta i anteriors, com ho comprova el mateix titol: Nostra Novela, amb l'ortografia de la pronúncia de les paraules aviadades. Dels exemples que ens mostra sols escolliré algunes per limitar-me a l'espai d'un article. Es que Carles Salvador no deia lluny per llunt, arbres per abres, seixanta en compte de sixanta, mitjans per mijos, diumenge per dumenge, caprici per capricho, sota en compte de baix, altres per atres, rellotge per relonge?. Aquestes paraules no han estat catalanitzades, l'autor ha fet ús d'elles com a valencianes abans del 1930, any en que escriu i edita «Barbaflorida, professor». Abres, sixanta, és pronúncia aviada.

En 1916 veiem la seua preocupació ortogràfica. En 1918 la superació en els seus poemes de la «ch» i la «y» és total i trobem paraules com «anyorances», «vençuts», «passada», «dolça», «senyors»... d'ortografia diferent a altres escriptors de l'època tant en poesia com en prosa.

L'autor de l'article protesta per la supressió de la lletra «ch» per «tx» donant a entendre desconeix la Gramàtica en la que l'autor de la novel·la ens diu en la lliçó XXI quan tenim que fer ús de «tx» i molts anys abans d'escriure aquestes obres, concretament en 1919, publica el poema «Als meus deixebles» i diu: «la vostra ditxa lluny del mal», i deu anys després,

el 1929, en «Poema trifasic» del llibre Vermell en to major: «Cada respir és una fletxa».

Fent una breu mirada a les obres publicades en 1920 trobem «imatge», «llotgeta», «executava», «metge»... Cauria dins d'una bogeria donar-ne més exemples si bé en són molt interessants les dates.

En Plastic, 1923, en «Vilatana» escriu «diumenge» i no «dumenge»; en Eròtiques «sota un pi, vora una font»; en Desembre «l'altra tendra, maternal», en Ex-libris literari a Ferran Puig «un altre llibre ve».

En Llibret Eucaristic, 1928, fa ús del verb tenir i no tindre: «Puc tenir-lo dins de mi»; així mateix del verb neixer i no naixer: «A la vera Llum neixia»; «un goig nou per mi neix».

Vermell en to major, 1929, en Campanar vibrant: «Es diumenge en festa».

Rosa dels vents, 1930, en Poema «i al rossinyol il·lumina l'arbre»; en Mitja nit: «Sota l'arcada de la nit».

«Caprici» per «capricho» queda dit al parlar-ne de la «ch». En quan a «seixanta» per «sixanta» tenim: Oda als meus seixanta anys, per donar-ne un exemple i concretament l'Atjetiu Numeral, lliçó 36 de la Gramàtica. «Rellotge» per «relonge» m'apareix, fullejant l'Original, com a titol d'una de les parts de la novel·la: El temps i els rellotges. Amb t.

La llista de paraules valencianes correctes, no aviadades, i que alguns diuen catalanes, seria tan llarga que hi hauria que copiar les obres completes i això abans d'excricure i editar-se «Barbaflorida, professor».

Amb l'Himne a Benasal a passat quelcom semblant a la primera edició de la novel·la. Carles Salva-

dor no l'escrigué tal com està imprès ortogràficament, jo mateix l'havia donat, amb lletra meua manuscrita, correctament escrit, l'any 1974 per a l'impremta i va sortir amb vint faltes, incluídes, si bé corresponen totes elles a accents i a la separació de l'infinitiu amb el pronom. Per les festes de l'estiu del 1980, amb motiu del homenatge que Benassal li féu a l'autor de la música, Perfecte Artola, aparegué una segona edició de l'Himne. Reconec la bona intenció de l'alcalde i regidors actuals en divulgar la lletra, fet que a mi tant em plau, però aparegué amb les mateixes incorreccions que disfiguren la seua imatge gràfica que està demanant destruir els exemplars que resten, si és que en resten, i una nova edició correctament impresa.

Cap investigador pot limitar-se a judicar Carles Salvador per l'ortografia impresa d'aquestes dos obres en les seues primeres edicions. Hi ha que judicar-lo per la seua gran obra completa. Les proves que hi dono són anteriors a concebre i editar el Barbaflorida. Si en l'any 1932 promogué la reunió per a l'acceptació de les Normes Ortogràfiques de Castelló, anys abans ja lluitava per la normalització de l'idioma i a estat divulgador d'elles en el seu Vocabulari Ortogràfic Valencià precedit d'una declaració i Normes Ortogràfiques, 1933. En Ortografia Valenciana amb exercicis practics, 1934 i 1937. En lliçons de Morfologia Valenciana, 1935. En Qüestions de Llenguatge, 1936 i en Gramàtica Valenciana 1951 i edicions successives. Des d'aquesta data són mils esl estudiosos que saben, apart de l'obra literaria, com escriu el filòleg i gramàtic i com ens diu que tenim que escriure els altres. En el cas de Carles Salvador és facil saber lo que deia i lo que ara diuen que deia. Estic d'acord amb la seua tesi, senyor Carles Recio, ja que un text imprès s'exposa a judicis. En aquest cas l'ortografia d'algunes paraules aviadades i altres clarament errades i no per l'autor. Quada demostrat no cal demanar comptes a ningú com vostè ens suggereix, però sí he cregut oportú fer-ne un aclariment.

Les paraules i les coses del senyor Recio

No sabia jo que era conegut en tot «l'univers» per la meua obra lingüística. Moltes gràcies per la informació, senyor Recio. ¡Quin honor! Que sigau conegut algun dia pels «vostres desficiacs» en el cercle de l'Horta és el que sincerament desitge. I com que tracteu de desfer la meua benvolguda llengua i per tal que no enganyeu la concurrència de lectors permeteu-me uns aclariments a cadascun dels vocables que poseu en el costell de la vergonya pública. «Costell» vol dir en castellà «picota». Vos ho dic per si no ho savíeu. ¡Com que sou tan intel·ligent potser he dubtat per un moment i vos he ofés! Si ja ho sabíeu, perdoneu-me, per favor.

Vejam qui altera la significació de les paraules, qui les inventa, qui diu barbaritats i qui toca el violó del desconeixement d'allò que diu defensar. Una per una són:

Abadejo: ¿Es bacallà lo que diu el poble valencià?

Sí, home, sí, o ¿no són valencians els naturals de Guardamar, Calp, Alcoi, Biar, Cocentaina, etc? «Abadejo» o «abaejo» (recordeu allò que diu que la llengua la fa el poble i sigau conseqüents) és una paraula que apareix per primera vegada en Santa Teresa († 1582) com a diminutiu de «abad» o «sacerdote». Volia dir «escarabat» i la Santa l'emprà per primera vegada amb aquest canvi de significació. Possiblement per allò del color negre de les sotanes va tenir tal extensió denominativa. Com que a les abadies es consumia molta salada i el bacallà es el més preuat d'aquestes elaboracions s'usa «abaejo» com a sinònim, és a dir comida de abades. De totes les maneres ho diuen a Tarragona i vosté que no es «pancatalanista» no deuria de voler figurar-la en els vocabularis valencians. Però, ¡com que no sap de quèval!

Abalanzar: ¿Es afinar? Em pareix poc afinada esta resposta.

Vosté, coneixedor del valencià barroer sap que aquesta paraula no existeix, i creu que es tracta d'escometre de sobte i amb ímpetu. Es a dir d'enllobir-se, de llançar-se con un llop. Però no, vol dir igualar els pesos de la balança i aleshores, en el valencià, és «afinar» la balança. Com que vosté no afina li se n'ixen les peres del cabàs. Se li escapa la collita, la bona collita de les accepcions i definicions. No l'empren ni a Tarragona, ni a València, ni crec, tampoc, que a la Xina en el sentit que vós voleu. En castellà té un altre significat.

Acémila: Lo correcte seria «burro», i mireu lo que diu el senyor Ferrer, res manco que «atzembla» i «heveria».

Es paraula aràbiga que ha passat al castellà i al valencià, però les seues perspectives d'història de la llengua no van més enllà de la punta del seu nas. El diccionari de la «Real Academia de la Lengua Española» diu que es «mula o macho de carga» el que porta com a corolari que vós heu confós el «burro» amb el «macho». ¿No assegurava jo que no s'hi veiu massa? Les coses no s'han de dir «a burro barra», expressió molt valenciana que ha perdut el sentit de la seua definició, en els valenciano-parlants. L'expressió vol dir com «un burro de barra» o més clar «com un burro lligat a les barres d'un carro». Encara que n'hi han massa que caminen a dos pates.

Acogotar: Podria ser «esglayar» o «assustar», pero ell no diu ninguna d'estes accepcions, sino que s'inventa «matar».

Tornem al diccionari de la «Real Academia Española». Diu que és «matar con herida o golpe dado en el cogote». I ara resulta que vós me feu inventor, posem per cas, de la «sopa d'all», que la inventaren ja fa una pila d'anys. ¿No sereu vós l'inventor d'unes definicions que sols existeixen en l'equip de «desfacedores» lingüístics de l'«Haca»? I si no en teniu prou vos copie la definició del «Diccionario de Autoridades», que diu així «Matar con un golpe de cuchillo, puñal, u otra arma, dado en el cogote, como se hace con las vacas, toros o bueyes. Es compuesto de la particula A, y del nombre Cogote». Si això no és matar que vinga Déu i que ho veja. Al qui el maten, si presencia l'acció, indubtablement el deuen «esglayar» o «assustar». Sou vós molt perspicax.

Acunyar: ¿Es batre?

Sí, home, sí, és batre o batir moneda, és a dir martellejar una peça de metall fins a reduir-la a xapa. Això és el que es feia abans quan no hi havien els mitjans productius d'ara. Es batia moneda que era «acuñar moneda» o encunyar-la també. clar és s'encunyava després de batre. Però ja sabeu, de vegades, el nom d'una acció val per a totes.

Li he contestat una per una les seues paraules llançades a l'aire del dubte. Ara sols em queda que desitjar-li un bon profit de les meues respostes i enviar-lo a escola, perquè jo no pense donar-li més lliçons. Seria perdre el temps i el necessite per a les meues activitats.

FRANCESC FERRER
PASTOR

Contestant a Sofía Salvador

El dimarts passat en LAS PROVINCIAS, el senyor Ferrer Pastor fea una alusio a un articul meu sobre don Carles Salvador que contesti en la major rapidea possible, i no esperant-me casi un mes com havia fet ell. Trobe el dumenge en este mateix periodic l'intervencio de la filla del llingüiste valencia que intenta aportar sa llum a l'assunt mijant atre articul.

En l'escrit de Sofia Salvador es fa la comparança entre (A) lo publicat l'any trenta, (B) lo publicat l'any huitantau i (C) el manuscrit original.

Una pregunta llogica es: ¿Per que existint l'original els directius de l'editorial Prometeu recorriren a la «reelaboracio» del senyor Ferrer? Segurament no els interessava per estar escrit d'acort a lo que dos anys despres serien «Normes del 32», que encara que tenien l'influencia de l'Institut d'Estudis Catalans, respectaven en gran part les particularitats de la llengua valenciana. Caldria senyalar que l'actual ortografia oficial d'esta llengua per resolucio de la Comissio de Bilingüisme de la Comunitat Valenciana es la de l'Academia de Cultura Valenciana, entitat de la que don Carles Salvador fon director de numero, i director precisament de la seccio de Llengua i Lliteratura; per lo tant, qualsevol «actualisacio» ortografica deuria dirigir-se cap a eixa ortografia oficial, i no cap a la de l'Institut d'Estudis Catalans, organisme que deu regir allo que afecte a la llengua dels catalans.

Sofia Salvador nos oferix una cronologia de la lluita de son pare per l'estructuracio d'una ortografia que acollira a tots els escritors valencians, pero que equivocadament es dirigia cap al mentat organisme catala. Malgrat tot, que yo sapia, Carles Salvador mai no va parlar de «llengua catalana». No aclarirem res en paraules soltes escrites segurament en bona intencio, cal anar mes profunt i seria un bon moment per a que Sofia Salvador definira en claretat el pensament valencianiste de son pare.

Yo no vaig coneixer a l'estudios valencia en persona, pero m'han aplegat dos anecdotes d'un alumne seu que poden ser molt interessants:

Estaven un dia en grup parlant sobre la frase del filosof grec «Sólo sé que no sé nada», quan s'acostà el mestre i exclamà:

«¡Vos esteu equivocant, eixa frase la digue en valencià!»

Un atre dia en una classe pronuncia la sigüent frase: «Yo he naixcut en el Regne de Valencia i no m'he de morir chafant atra terra».

Si a esto afegim el seu famos «Cant a la Senyera» i sobre tot els seus llibres en els quals parla de «Gramatica valenciana»; «Morfologia valenciana»; «Vocabulari Valencià», etcètera... ens adonarem de la seua gran dedicacio al desenroll de la valencianitat.

¿Per que ara la familia de l'escritor deixa que el nom de Carles Salvador siga utilisat en campanyes de «Llengua catalana», quan ell sempre posava l'adjectiu «valencia» o «valenciana»?

¿Per que es consentix que l'acompanye l'expressio «Pais» quan ell apoyava l'historica de «Regne»?

¿Per que junt al seu nom lluiten ara casi sempre les barres aragoneses sense eixe «blau del cel» que ell replega en el seu «Cant»?

¿Per que, en definitiva, es catalanisa la seua figura davant de l'indiferencia familiar i es permet que el nom de don Carles Salvador es taque de catalanisme, quan la seua idea era molt distinta?

Caldria que en lloc d'intentar justificar paraules i expressions utilisades per Carles Salvador, que ya tenim en Valencia un organisme que regula ortograficament l'idioma valencia, la familia de Carles Salvador prenguera partit definitiu en son testimoni sobre quina llengua dia defendre son pare, quina bandera considerava de la terra seua i quina titulacio otorgava a sa Patria.

La propia Sofia Salvador escrivia l'any cinquanteset, en el prolec de l'obra postuma de son pare que Carles Salvador havia segut sempre «un soldat en l'avantguarda de la llengua valenciana» i que «des dels primers moments va escriure amb la llengua que parlava el poble, amb la pròpia llengua, amb la llengua valenciana, més dolça que la mel».

¿Valencianiste o pancatalaniste? Això deu contestar la familia de don Carles Salvador, i no traure a la llum paraules escrites per ell tal volta pensant que beneficiava a Valencia, quan la realitat era atra.

CARLES RECIO

Final de la polémica del senyor Ferrer Pastor

Abusant de l'amabilitat de LAS PROVINCIAS voldria fer unes ultimes puntualisacions a l'escrit que el senyor Ferrer Pastor publica en l'eixemplar del periodoc corresponent al dimarts, i dic «ultimes» per que el senyor Ferrer se nos ha despedit, alegant que no vol perdre un temps que necessità per a les activitats seues. Yo, com tinc per costum no fer «mutis» pel foro fins aclarir la situacio, insistix un poc mes per tal de donar llum al tema.

El senyor Ferrer deu ser un gran admirador d'eixe personage que es diu «Tarzán de los monos», i mes concret, dels «monos», ya que no fa atra cosa sino imitar-los, «anantse'n per les rames». Diu que respon a unes paraules quan no es aixina.

D'«abadejo» diu que en cinc pobles de l'historic Regne de Valencia es nomena «bacalla» ¿l es que totes les atres poblacions valencianes que diuen «abadeig» no tenen dret a que eixa paraula siga reconeguda en un diccionari? El pare Fullana si que replegava les dos accepcions sense inconvenients, demostrant son respect com investigador a la llengua utilizada pel poble, cosa que atres que es diuen tambe «investigadors» no fan. I que esta paraula es gaste en Tarragona no nos afecta molt als valencians, puix som conscients de la gran influencia cultural de la nostra llengua valenciana tingué en eixa part del País Català.

Entendre «abalanzar» per «afinar la balanza» es tan ridicul que sobren els comentaris. Em continua para eguent molt poc afinat, ni en valencià ni en castellà poc tindre eixe significat... en catala ya no ho se, segurament es tracta de l'invencio del «cientifiste» de torn, puix en el País Català eixa mania d'inventar accepcions pareix que es molt comu.

Es curios que els pancatalanistes sempre parlen de la castellanisacio, dels castellanismes, del perill castella... pero en quant els conve, acudixen al Diccionari de la Real Academia Espanyola per tal de trobar una justificacio. D'«acemila» diu que es tracta d'un vocable arabic «que ha passat al castella i al valencia», pero no explica perque dona eixes estrambotiques definicions de «atzembla» i «haveria», lo unic que fa es anar-se per les rames i explicar-nos l'idea d'un refra valencià que post ser li afecta directament.

En «acogotar», torna a fugirse'n a dos diccionaris castellans, pero oblidant-se per complet de lo que diu el poble, nostre poble valencià, el qual gasta sempre la paraula en el sentit d'«esglayar» o «assustar», pero no mai arribant al punt de l'assassinat. Es una prova mes de la desconexio entre lo escrit pel senyor Ferrer, qui s'apoya en accepcions castellanés, i lo que la gent va-

lenciana usa com a llengua seua.

En «acuñar» s'aplega al coromull de l'assunt. Diu que «el nom d'una accio val per totes» i que com per a encunyar, cal primer martellejar o «batre» el metall, puix es tot lo mateix. Em recorda a aquell llaurador que dia «botija i ventilador, els dos per a la calor», donant a entendre que no es diferenciaven en res. Això es com dir-li a u que estiga beguent-se un got de llet que està munyint-la, puix com en el proces d'elaboracio de la llet cal munyir la vaca... puix tot be a ser lo mateix. Sense dubte unes definicions tan divertides com estes no les trobem ni en el «diccionari de Jose Luis Coll».

I fins aci les paraules que el senyor Ferrer diu haver explicat. Yo no he trobat l'explicacio per cap lloc, dubte de que existisca. Pero lo que cal senyalar es com el senyor Ferrer s'han n'anat per les rames i s'ha oblidat de lo que mogue tota la polemica: a don Carles Salvador i aquelles tres famoses paraules, sobre tot «antoix», de les quals ya no vol saber res. Front a les explicacions meues del divendres, ya es calla per mancar d'argumentacions, i es passa rapit a eixes cinc noves paraules per a continuacio «despedir-se».

Pareix que apleguem aci al final de la polemica, els llegidors que nos hagen seguit, que son en definitiva el poble de Valencia, ya que LAS PROVINCIAS es un diari essencialment popular, podran emetre cadascu son jul particular. Unicament vullc remarcar la frase del senyor Ferrer diguent que yo tracte de desfer «la seua benvolguda llengua», no diguent quina llengua es. En son diccionari —¡Quina sinceritat!— si que aclarixc que sa llengua es la catalana. Pero lo tant desige explicar que no vullc acabar en la catalana, pero que si que reclame per a la llengua valenciana, que en este cas si que es la meua benvolguda, el respecte que sa vella tradicio historica es mereix i que persones com el senyor Ferrer no li tenen.

CARLES RECIO

Miércoles, 11-8-82

Cartas al Director

A Carles Recio

«Sr. Director de LAS PROVINCIAS:

Li pregue la publicació de l'article adjunt:

Si haguí d'escriure l'article que LAS PROVINCIAS publicà el diumenge, 1 d'agost, fou perquè vostè, senyor Recio, suggeria a la família de Carles Salvador demanara comptes al "traductor" de Barbaflorida, senyor Ferrer Pastor, i estic satisfeta del meu oportú aclariment.

Segons hi veig l'assumpte no ha quedat ahí; ara apareix la seua contestació demanant-li a la família certes informacions per les quals no tinc cap obligació de contestar, si bé tinc el meu criteri.

Si puc dir-li fou un gran valencianista i les obres lingüístiques amb l'adjetiu Valenciana i Valenciana correspon al contingut del text i continua essent acceptat com a valencià. Qui no l'accepta és vostè, ja que la seua ortografia no s'adapta a la Gramàtica de Carles Salvador ni a les Normes de Castelló. De les anècdotes que li han contat, d'escriure-les Carles Salvador no faria ús de la "y" ni de la "ch", ni de "atra", ni d'altres incorreccions, ni els alumnes recollidors de les anècdotes acceptaven "aquest valencià" quan anaven a classe.

Li pregue, senyor Recio, no cree confusions per els l'ectors, no s'invente titols a favor de Carles Salvador per a conveniència del seu article. Carles Salvador no fou director de número de l'Acadèmia de Cultura Valenciana, ni la va conèixer, ni existia. Si fou

director de número del Centre de Cultura Valenciana i president de la Sección de Lengua i Bibliotecari del dit Centre de Cultura Valenciana.

No confondisca tampoc, per convenir als seus arguments, el ésser presidente de la Sección de Lengua i Literatura de Lo Ratpenat, d'això en fa vint-i-set anys, mol abans que l'Acadèmica hi va portar la seua contradicció sobre l'idioma.

I amb això acabem per sempre, senyor Carles Recio. Segurament els l'ectors ja se cansen d'aquest tema i jo mateix de les seues idees contradictòries, falses dates i falses informacions sobre la personalitat i els fets del meu pare.

SOFIA SALVADOR
I MONFERRER.»

Cartas al Director

Final de la polémica de Sofía Salvador

«Señor Director de LAS PROVINCIAS:

La semana pasada soterravem en este diari de Valencia la polemica entre el senyor Ferrer i yo, esta semana li ha tocat el torn a Sofía Salvador, qui tambe se nos despedia el dimecres en les pàgines de LAS PROVINCIAS, sense aclarir res, per supost.

Pareix ser que els pancatalanistes son molt atrevits a l'hora de ficar-se en polemiques, pero quan la cosa es complica, fugen corrent, «deixant-se els pels en la gatera».

Sofía Salvador, per lo que diu, pareix que no s'ha enterat de que el Centre de Cultura Valenciana i l'Academia de Cultura Valenciana son el mateix organisme, i que son pare fon president de la seccio de llengua, per molt que ella diga lo contrari, furtant-li a son propi pare tan alta distincio.

Sofía Salvador no ha llegit mai tampoc als escritors classics del Regne de Valencia, puix sino no faria tan agra critica a l'utilisacio de les grafies «ch» i «Y» com fa, grafies que l'Academia de Cultura Valenciana (de la que Carles Salvador fon academic, vullga ella o no vullga) ha reincorporat a la llengua valenciana escrita, amillorant les normes provisionals del 32 en les que treballà son pare.

Pero això son coses superficials, anem a lo important, que es lo que els pancatalanistes sempre volen evitar. A les tres preguntes concretes que feu sobre: el nom donat per Carles Salvador a la llengua, el titol o denominacio que don Carles donava a la terra valenciana i els colors de la bandera baix la qual ell es sentia valencià; a cap d'estes preguntes respon, segons afirma perque no te «cap obligacio de contestar». Puix si no respon la propia filla,

ya em diran vostens qui te que contestar a les qüestions.

Es molt trist que el treball de tota una vida d'un home per Valencia siga destruit, i mes encara que els destructors siguen els propis fills. Una persona que hui deuria ser reconeguda com a gran intel·lectual per haver segut tacat en un bany de pancatalanisme que ha promogut sa propia familia, actuacio ben lamentable, i mes encara per haver segut organizada per interessos extranyys a Valencia.

Carles Salvador, hui per hui, està afonat entre el poble valencià. L'indiferencia d'uns i l'egoisme d'atres l'han convertit en un enemic de la valencianitat, i les uniques persones que podrien salvar-lo son les que mes foc posen en contra d'ell encara.

Algun dia se li fara justicia i recuperarà son lloc honorific, la reivindicacio de Carles Salvador per al valencianisme es un repte que les futures generacions hauran de plantejar-se. Dins d'alguns anys, quan eixe moviment que tant mal està fent a la cultura valenciana i que s'ha apropiat de don Carles, desaparega, les coses seran mes simples: potser en aquell moment atres descendents d'este investigador valencià s'atrevisquen a dir lo que hui es callen sos parents mes directes.

Mentres aplega eixe instant, atres valencians continuarem treballant, com ho fea Carles Salvador, per la llengua valenciana, sense chafar atra terra que el Regne de Valencia i tenint com a emblema el «groc d'espiga i roig de sang, devallant del blau de cel».

CARLES RECIO.»